

Eesti Vabadusvõitlejate 28. kokkutulek 17. juulil 2021 Rakvere Vallimäel

11.30 Kogunemine Rakvere Vabadussõja
ausamba juures

12.00 Pärjade asetamine Rakvere Vabadussõja
ausamba juures

13.00 Kokkutuleku pidulik avamine.

Lippude rivistus

Väljumalateenistus

Hümn

Kokkutulekul võtsid sõna:

EVL juhatuse esimees vanemleitnant (e) Tiit
Põder

Kaitseväe juhataja kindralleitnant Martin Herem
Soomepoiste Pärimusühingu juhatuse liige
Henn Põlluaas

Riigikogu liige Anti Poolamets

Virumaa vabadusvõitlejate esindaja Hanno
Tamm

14.15 Kontsertosa. Kunda orkester. Teater
KARAKTER demoesitus Ivo Schenkenbergi
loo ainetel. Viru-Nigula meesansambel.

15.00 Sõdurisupp Kaitseliidu Viru maleva Nais-
kodukaitse väliköögist

Austatud Kaitseväe juhataja, Riigikogu liikmed, head kaasvõitlejad ja külalised.

Sellel aastal tähistasime Eesti Vabadusvõitlejate Liidu (EVL) 29. tegevuse aastapäeva.

Mõtte luua Eesti sõjameeste-vabadusvõitlejate organisatsioon tekkis juba enne Eesti taasiseseisvumist. 1990. aasta suvel toimus katse korraldada Toris esimene sõjameeste kokkutulek, mis tuli ära jätta okupantide jõustruktuuride kohtaletoomise tõttu. Esimene endiste sõjameeste kokkutulek toimus 08.07.1991 samuti Toris. Selle korraldajaks oli Tori Kihelkonna Muinsuskaitse Selts. Kuna mõlemad kokkutulekud toimusid enne EVL loomist, siis neid ei ole arvestatud EVL kokkutulekutena. Sellest alates algas üle Eesti maakondlike sõjameeste-vabadusvõitlejate ühenduste loomine.

08.02.1992 moodustati Tartus vabadusvõitlejate maakondlike organisatsioonide katusorganisatsioon EVL, mille eesmärgiks on Vabadussõja ja Sinimägede vaimu säilitamine ja edasikandmine rahva mälus. Sama tähtsaks peeti ka noortes kaitsetahte ja isamaa armastuse kasvatamist. Üheks põhiliseks ülesandeks on samuti mälestuste talletamine ja kirjastamine nendest, kes on võidelnud ning andnud elu Eesti vabaduse ja sõltumatuse eest.

20.06.1993 kinnitati EVL põhikiri ja astuti Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse liikmeks. Käesolevaks ajaks on ülemaailmne keskus oma tegevuse lõpetanud ning selle järeljäänud liikmed on end registreerinud Eestis maakondlike organisatsioonide liikmeteks.

EVL koosseisu kuulus 13.04.1996 seisuga 18 organisatsiooni ligikaudu 4000 liikmega, lisaks maakondlikele organisatsioonidele veel Eesti Lennuväepoiste Klubi, Klubi Wiking-Narva ja Idapataljonide Võitlejate Klubi ning Sõja-aegsete Eesti Lennuväelaste Ühendus (EVTÜ allorganisatsioon oma lipu ja põhikirjaga). Käesolevaks ajaks on oma tegevuse lõpetanud Eesti Lennuväepoiste Klubi ja Idapataljonide Võitlejate Klubi ning maakondlikest organisatsioonidest Järva ühing ja Valgamaa ühendus. 01.01.2021 seisuga oli EVL liikmeskond ligikaudu 700 sõjameest-vabadusvõitlejat.

14.02.2012 tunnustas Riigikogu oma otsusega Eesti riikliku iseseisvumise eest relvaga käes võidelnud mehi vabadusvõitlejateks, kuid veteranideks ei ole neid siiani tunnustatud. Siinkohal tahaks vahendada katkendit Peaministri Vabariigi Presidendi ülesannetes Jüri Uluotasa kõnest 17.08.1944:

“Vabadussõda jätkub praegu. Küll erinevates ja keerulisemates ajaloolistes tingimustes, kui eelmine. Mitte orjade kari, mitte palgasõdurid, vaid väike, kaine põhjamine rahvas võitleb praegu oma eluruumi, oma vabaduse eest. On raske laim ja solvamine, kui keegi mõtleb või ütleb teisiti. Õigel teel on kogu eesti rahva olemise kaitsel need Eesti mehed, kes relvaga käes võitlevad praegu ja edaspidi. Nendest sõltub kogu Eesti rahva olevik ja tulevik.”

Uluotsast jätkus eksiilis Eesti Vabariigi järjepidevus, kuni Peaminister Vabariigi Presidendi ülesannetes Heinrich Mark andis üle oma volitused Vabariigi Presidendile Lennart Merile.

Siinkohal tahaks mainida, et Eesti ja Läti üksused kuulusid II MS küll Relva-SS koosseisu, kuid oli selge erinevus mujal Lääne-Euroopas komplekteeritud vabatahtlike SS-üksuste vahel. Eestlastel ja lätlastel puudus rahvussotsialistlik ideoloogiline motiiv Relva-SS astumiseks. Peamotiiviks oli soov kaitsta oma kodumaa piire uue punainvasiooni eest, et ei korduks 1940-41. aasta genotsiid. Loodan, et meie poliitikud suudavad selle selgeks teha ka meie praegustele liitlastele.

Seda motiivi on tunnustanud ka lääneliitlased pärast II MS. USA ja GB okupatsioonivõimud Saksamaal tunnustasid Balti rahvaste võitluse õiguspärasust, mistõttu endised Relva-SS sõdurid ja ohvitserid vabastati sõjavangilaagritest. USA kongressi eriootsusega käsitleti Eesti ja Läti Relva-SS võitlejaid eraldi teistest rahvussotsialistlikesse organisatsioonidesse kuulunuist, viidates nende motiivile ja vajadusele kodumaa kaitsmiseks ning seega avati neile tee väljumiseks sõjavangilaagritest ja ümberasumiseks vabasse maailma, sealhulgas USA-sse, kus natside vastu ei võetud. Protsess toimus ÜRO poolt volitatud organisatsiooni, United Nations Reconstruction and Rehabilitation Administration kontrolli all. Sellest lähtudes tuleb Eesti sõdurid, kes võitlesid II MS ja peale selle relvaga käes Eesti Vabariigi iseseisvuse taastamise eest, tunnustada veteranideks (näitena olgu toodud Austraalia, kus veteranideks on tunnustatud kõik II MS võidelnud sõdurid olenemata riigist).

Viimastel aastatel on EVL-ga liitunud paljud aastatel 1990-1994 Eesti Kaitsejõududes teeninud ohvitserid ja allohvitserid, kes taastasid kaitsejõud okupatsioonivägede kohalolekul ning kuuluvad ka vabadusvõitlejate hulka, kuid ei ole samuti leidnud tunnustamist veteranidena.

Vabadusvõitlejatel on tihe koostöö oma relvavendadega Lätist ja Leedust, Soomepoiste pärimüsühinguga, samuti Soome ja Poola sõjaveteranidega.

Neli korda aastas ilmub EVL infoleht "Vaba Sõna"

Eeskujulikult korras on hoitud vabadusvõitlejate rahula Tallinna Metsakalmistul, mida on sea-

tud eeskujuks paljudele teistele matmispaikadele.

Tavaks on kujunenud vabadusvõitlejate igaaastased suvised kokkutulekud, seekordne on kahekümne kaheksas (eelmise aasta kokkutulek jäi koroonakriisi tõttu ära).

Siinkohal tahan tänada meie koostööpartnereid - Kaitseministeeriumi, Kaitseväge Peastaapi, Kaitseliitu, Eesti Õhuväge, kohalikke omavalitsusi, ERAF-i ja teisi hea koostöö ning abi eest meie põhikirjaliste eesmärkide täitmisele kaasaitamisel.

Samuti tahan tänada eelmisi EVL juhatuse esimehi, kes on läbi 29 aasta edasi kandnud vabadusvõitluse ideaale ja lippu ning need edasi andnud järgneva põlvkonna sõjameestele-vabadusvõitlejatele.

Tegevus Eesti ohvitseride memoriaali rajamiseks on kandnud vilja – 23. augustil 2018 avati Maarjamäel kommunismiohvrite memoriaal, mille üheks osaks on genotsiidi ohvriks langenud Eesti ohvitseride memoriaal.

Seniajani on Eesti Mäluinstituudiga kestnud vaidlused suvesõjas 1941 metsavendadena langenud Eesti ohvitseride nimede kandmise kohta Maarjamäe memoriaalile.

EVL koostöös Kaitseliiduga on Eesti Vabariik 100 raames kaardistatud ning tähistatakse vastavalt Vabadusristi kavaleride hauad Eesti kalmistutel.

Sellel aastal möödub 80 aastat suvesõjast. Üle Eesti mälestatakse suvesõja kangelasi ning antakse välja mälestusteraamatuid suvesõja sündmustest ning korrastatakse langenute haudu.

Kuna EVL asutati Tartus 1992. aastal, siis lähtudes sellest teen ettepaneku järgmine 30. tegevusaasta kokkutulek korraldada Tartus 2022. aasta suvel.

Jõudu ja edu EVL-le edaspidisteks aastateks. Elagu Eesti!

Tiit Pöder
v-ltn (e)
EVL juhatuse esimees

ETTEKANNE EESTI VABADUSVÕITLEJATE LIIDU kokkutulekul 2021. a. Rakveres.

Lahingud Lääne-Virumaal Porkunis, Assamalla ja Kadrinas 1944. a.

Hanno Tamm

77 aastat tagasi kees sõjategevus peaaegu kogu Euroopas ja Vaikse ookeani ruumis. Suurriikide armeed võitlesid teineteisega – sõja ohvriteks langesid miljonid sõdurid ja tsiviilisikud, terved majandused varisesid kokku.

Sõja algatajad 23.08.1939.a. Saksamaa ja N.Liit olid võitlusvalmis, neile terendas perspektiivne maailmavallutamine. Aga Saksamaa läks oma antisemiitliku poliitika ohvriks - ta ei arvestanud, et USA Wall Streeti pankurid valitsevad maailma raha kaudu. USA maailma suurim majandus käivitas mitmekülgse sõjatööstuse ja varustas efektiivselt kogu Hitleri vastast koalitsiooni sõjatarvikute, relvade, toiduainete ja eriti efektiivsete transpordivahenditega.

1941. a. sõjasuvi näitas Punaarmee viletsat varustust ja relvastust.

Saksa armee peatas Moskva all kindral kül.

Ameeriklased teadsid hästi N. Liidu kehva olukorda ja nägid võimalust - toita, riietada ja relvastada Punaarmee - nende kahurilihaga on võimalik võita Saksamaa. Nii ka läks.

Ameerika abi - Lend Lease - tingimusteks N.Liidule oli Kommunistliku Internatsionaali likvideerimine, juutidele autonoomia, kirikud ja sünagoogid lahti ning sõjaväes pagunid õlgadele.

Suurriikide poliitikast ja sõjalistest kokkulepetest ei teadnud sõjamehed mitte midagi. Saksa armeesse mobiliseeritud Eesti sõjamehed võitlesid nagu Vabadussõjas isamaa eest idavaenlase vastu. Stalinliku ajupesu läbinud punaarmeelased võitlesid totaalse režiimi ränki

käske täites oma Suurt Isamaasõda. Neid aeti tihti lahingusse nagu visataks põhku tulle. Punaarmeesse mobiliseeritud eesti meestel oli vaid üks soov - saada koju.

Eesti Diviisi sõjameeste põhikatsumusteks 1944.a. kujunesid võitlused Virumaal Narva all, Sinimägedes ja Tartu all. Sinimäed on koht, mis jääb igavesti ajalukku. Seal peatati Punaarmee!

Täna oleme jälle Virumaal Rakveres ja meie ligidal on Eesti mandri ühe viimase lahingu - Porkuni lahingupaik. Porkuni lahing kujunes vennatapulahinguks, sest mõlemal vaenupoolel olid eesti sõjamehed.

Narva poolt taganevad Eesti Diviisi sõdurid püüdsid pääseda läände – koju Osa neist olid juba jõudnud varjuda metsadesse ja küladesse.

Punaarmee Eesti Korpuse võitlejad kiirustasid Tartu ja Avinurme alt Tallinna poole. Oli teada, et Sinimägedest on teel Tallinna poole Punaarmee vene väeosad. Oli vaja jõuda enne neid Tallinna, et kindlustada pealinnas kord keerulisel sõja ajal. See asi läks korda!

Porkuni lahinguväljal kohtusid 21.09.1944.a. hästirelvastatud Punaarmee Eesti laskurkorpuse sõjamehed ja koju taganevad käsirelvadega varustatud Eesti Leegioni võitlejad. Osa leegionäre paigutati Loksa küla Tammemäe talu metsaserva taganemisteed kindlustama.

Üle lageda välja saadeti Eesti laskurkorpuse mehed vastase tule all rünnakule. Nad liikusid järk-hüpetega ja roomates edasi. Paljud neist jäid liikumatult lamama. 73-st langenud korpusemehet enamus olidki selle mõttetu rünnaku ohvrid.

Pärast kogupauku punaarmee raskerelvadest ja läbirääkimisi andsid saksa poole võitlejad end sõjavangi. Kes sai, see põgenes lahingupaigast kodu poole. Metsad aitasid varjuda.

Porkuni lahinguga seotud võitlused arenesid ka Assamalla ja Kadrina ümbruses. Assamalla olid kogunenud sõjapõgenikud ja leegionä-

rid, kes otsisid koduteed läände. Need olid Eesti Diviisi ja Piirikaitserügemendi sõdurid. Porkunis käis lahing, sealt oli tee suletud. Kuidas pääseda läbi lääne poole? Siis ilmus teeristile grupp Narva Pataljoni leegionäre. Rõõmuhõise käis läbi rahva - nende meestega me pääseme läbi! Nii suur oli rahva usaldus Narva Pataljoni vastu!

Punaarmee õhuluure oli juhatanud tankid ja nendel asunud dessandi Assamallasse.

Juba Kreutzvaldi "Kalevipojast" tuntud Assamalla võitlusväljal võtsid leegionärid Maksamäel sisse lahingu positsiooni. Peagi ilmusid kolm nõukogude tanki külavahela. Läks ägedaks tulevahetuseks. Kolm tanki purustati, dessant praktiliselt hävitati. Äge lahing nõudis palju ohvreid, eriti venelaste hulgas.

Leegionärid taandusid lahingust Lasila poole. 22.09.1944.a. ületati Tapa-Tartu raudtee Nõmmkülas ja jõuti Järvamaale.

Kadrinas toimus väike lahing 20.09.1944. a. pärastlõunal. Väike-Maarja poolt läbi Assamalla olid jõudnud kolm veoautot taganevate leegionäridega Kadrina teeristi. Neid ründasid Sinimägedest Tallinna poole liikuvad Punaarmee tankid. Tankidel oli dessant.

Lahingus purustati autod ja leegionärid taandusid vastutuld andes Neeruti metsa. Langes viis leegionäri. Nende surnukehad lõmastati tankiroomikute all.

Langenutele on rajatud mälestuskivi Kadrina bussijaama juures.

Porkuni lahingus langenud Punaarmee Eesti laskurkorpuse sõjamehed on maetud Loksa külla Veskimäele. Nende hauad on väärikalt hooldatud läbi aegade.

Lugupeetud Eesti Leegioni veteranid!

Teil on sõjalaul: "Aeg sangarid kord unustab ja tandrid tasandab...!"

Nõukogude võim tasandas Teie relvavendade hauad. Aga me ei ole mitte midagi unustanud. Hauad taastati 1989.a. ja püstitati vaskristid.

2008. a. avati Eesti valitsuse toel Vistlas esimene Eesti sõjameeste kalmistu. Seal toimub igal aastal 21. septembril lahingus langenute mälestuspäev.

Porkuni lahingus langenute mälestus on väärikalt tähistatud!

HEITLIKUD AJAD

Asudes kirjutama seda lugu, valdas mind tunne, nagu korduks möödunud aasta sündmused. Uus pandeemia ehk koroonaviirus ei taha taltuda ega ära kaduda, vaid võitleb visalt vastu ja omandab uusi vorme. Loodetud vaktsineerimiskampaania aga kohtab inimeste hulgas vastuseisu, kuna ka vaktsineeritud haigestuvad uutesse tüvedesse.

Mina ise olen küll vaktsineeritud, aga minu sugulaste, sõprade ja tuttavate hulgas on neid, kes seda teinud ei ole ja ilmselt ei kavatsegi. Loodame parimat, samuti seda, et taas Eesti majandust lukku ei panda. Inimete kahtlused ja suur mure omaenda ja lähedaste tervise pärast, samuti riigi majanduse edasise käekäigu pärast on arusaadav.

Õnneks toimus sel suvel kokkutulek Sinimägedel ja EVLi iga-aastane suvine kokkutulek, mis möödunud aastal koroonatõttu ära jäid.

Kuid elu Eestis oli sel aastal suurepärane suvi ja kui ilm on ilus, siis ei mõtle haigustele ja vaktsineerimistele mitte keegi. Inimesed tunglesid supelrandades ja kaubanduskeskustes ning käisid kaugetes maades reisil.

Nagu ikka, loodame helgemale tulevikule ja sellele, et inimkonna helgemad pead lahenduse leiavad.

Seniks aga soovin kõigile ilusat aasta lõppu ja tugevat tervist!

Elagu Eesti
H.O.

Mälestuskivi avati 3. augustil 1996 aastal.

**26. JUULIL 1941 HARJU MALEVA ASUTAMISE, 3. AUGUSTIL 1941 JÄRLEPAS SAUEAUGU
TALUMAADEL JA SUUR – SÄRGE KÜLAS LAHINGUTEGEVUSE KÄIGUS LANGENUTE
MÄLESTUSTEENISTUS
3. augustil 2021
Kell 18.00**

Algusmuusika – Kandlemäng, Aivar Arak
Kõneleb Merike Ulma. Järlepa Kodukultuuri Selts.
Kõneleb Raplamaa Sõnumite peatoimetaja Tõnis Tõnisson.
Kõneleb Merike Ulma.
Kõneleb Tõnis Rüütel.
Kõneleb Rapla vallavanem Meelis Mägi / vallavolikogu esimees Margus Jaanson.
KL Rapla malev. Villu Susi ja Eerik Nipper
Laul – Sõduri igatsus.
Kõneleb Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimees v.ltn. Tiit Pöder. Kõneleb Juuru
Mihkli koguduse õpetaja Kalle Kõiv.
Laul – Jää vabaks, Eesti meri.
Pärgade ja küünalde asetamine.
Lõpupalvus – Kalle Kõiv.
Lõpulaul – Metsavendade laul.

Järlepa Kodukultuuri Selts, Eesti Vabadusvõitlejate Liit, Juuru Mihkli kogudus, KL Rapla malev,
Raplamaa Sõnumid ja Mahtra Talurahvamuseum.

Taasiseseisvumispäeva tänujumalateenistus Tori kirikus 20.08.2021

20.augustil 2021 toimus Eesti Sõjameeste Mälestuskirikus Toris Eesti iseseisvuse taastamise 30. Aastapäeva üritus, millest võtsid osa vabadusvõitlejate, Kaitseliidu, eru- ja reservohvitseride esindajad, samuti ka JWG esindaja. Vabadusvõitlejate pärja asetasin koos JWG vilistlase Hanna-Grete Kütiga.

31.augustil 2021 tähistati Vaba Eesti päeva Eesti Sõjameeste Mälestuskirikus Toris. Pärjad asetati Tori Vabadussõja mälestussamba jalamile. Vabadusvõitlejate pärga sekundeeris JWG vilistlane Hanna-Grete Kütt. Kaitseliidu ülema brigaadikindral Riho Ühtegi ja Tori vallavanema poolt istutati mälestustammed.

Peep Ummalas ja Aare Hindremäe pälvisid Vabaduse Tammepärja aumärgi

Siim Jõgis (Rapla Sõnumid)

Vabaduse Tammepärja aumärgi ulatas Peep Ummalasele ja Aare Hindremäele üle justiitsminister Maris Lauri.

Vabaduse Tammepärja pälvisid seekord kaks Raplamaa inimest – aktiivne Kaitseliidu liige Peep Ummalas ja Lau küla aktivist, kaitseliitlane ning fotograaf Aare Hindremäe. Tunnustuse said mõlemad mehed kätte teisipäeval, 31. augustil 2021 toimunud pidulikul tseremoonial. Aumärgid andis üle justiitsminister Maris Lauri.

Kokku pälvisid Vabaduse Tammepärja aumärgi 32 inimest, kellel on väärilisi teeneid Eesti riigi ja rahva lähiajaloo mälestuse hoidmisel ja edasi andmisel, vabadusvõitluses ja relvastatud ning relvastamata vastupanuliikumises osalemi-

sel, samuti Eesti vabadusvõitluse ja vastupanuliikumise jäädvustamisel.

Peep Ummalas on olnud aktiivne kaitseliitlane alates 1994. aastast. Ta on alati valmis panustama Kaitseliitu, annab meelsasti oma oskusi ja teadmisi edasi teistele kaitseliitlastele ning osaleb kohalike maakaitsepäevade korraldamisel. Ta on Eesti Eruohvitseride Kogu ja Rapla Vabadusvõitlejate Ühenduse liige.

Aare Hindremäe on kaitseliitlane alates 1990. aastast. Ta on aktiivselt kajastanud Kaitseliidu, vabadusvõitlejate ja metsavendluse tegevust meedias ning jäädvustanud sündmusi fotodele ja videotele. Ta on 2014. aastal välja antud raamatu “Lau küla lood” idee autor ja üks kaasautoritest,

2018. aastal ilmunud raamatu “Ingliste sõnas ja pildis” koostaja ja autor ning “Kaitseliidu Rapla malev 30” raamatu autor. Hetkel on tal käsil Eesti vabadusvõitluse ja vastupanuliikumise ajaloo uurimine ja kaante vahele koondamine.

Tunnustuse pälvinute hulgas on inimesi, kes osalevad vabatahtlikuna aktiivselt erinevate mäluorganisatsioonide ja seltside töös, et säilitada, jäädvustada ja edasi anda Teise Maailmasõja, küüditamise ning vabadusvõitluse minevikulugu; Kaitseliidu taastamise ja tegevusega seotud inimesi; neid, kes kannavad hoolt sõjahaudade ja mälestusmärkide eest ning neid, kes hoiavad au sees isamaalist kasvatust ja annavad järeltulevatele põlvedele edasi vastupanuliikumise mälestust.

Vabaduse Tammepärja aumärgi pälvisid:

Eevi Laula – Harjumaa
Rando Kuustik – Harjumaa
Merike Jürjo – Harjumaa
Andre Lilleleht – Harjumaa
Elle Lees – Harjumaa
Urmas Reinsalu – Harjumaa
Urmas Selirand – Hiiumaa

Ivika Maidre – Ida-Virumaa
Oleg Sesk-Harmut – Ida-Virumaa
Ülo Pärn – Jõgevamaa
Rünno Savir – Jõgevamaa
Vello Laprik – Järvamaa
Uno Aan – Järvamaa
Ivari Rahula – Läänemaa
Villu Jahilo – Lääne-Virumaa
Margus Kalda – Lääne-Virumaa
Aadu Jõgiaas – Põlvamaa
Urmas Esna – Pärnumaa
Isabella Maripuu – Pärnumaa
Aare Hindremäe – Raplammaa
Peep Ummalas – Raplammaa
Mart Puusepp – Saaremaa
Asta Salumaa – Saaremaa
Eha Kaljuvee – Tartumaa
Ivar Sibul – Tartumaa
Andu Uus – Tartumaa
Hilja Karjus – Valgamaa
Maia Rebane (sünd Särev) – Viljandimaa
Harry Rebane – Viljandimaa
Lenno Lüüs – Võrumaa
Ülo Isberg – väliseesti
Indrek Grabbi – väliseesti

Metsavendade ausamba avamine Mõnistes 22.08.2021

Aare Hindremäe

Meie väikese rahva ajaloos on seiku, mis on nii võikad ja ülekohtused. On loomulik, et elavad võlgnevad mõrvatutele vähemasti mälestuse jäädvustamise. Tänu kõigile, kõigile kelle kaasabil projekt teoks sai. Tänu Eesti riik ja rahvas! Eesti Kodu Mälestuskompleks Mõnistes, 22.08.2021. Mälestussammas Eesti metsavendadele ja nende toetajatele. Eesti metsavendade mälestussammas on loodud Hugo Sturmi 1946. aastal valminud puidust skulptuuri suurendatud koopiana, kujutades kolme metsavenda, kes hoiavad kätel lillepärja ja sini-must-valget rahvuslippu kandvat naist. Mälestussammas on tänuavaldus metsavendadele ja Eesti rahvale, kes okupeeritud Eesti Vabariigis metsavendi toetasid, riskides koos nendega oma kodu ja rahva vaba tuleviku nimel repressioonidega. Mälestussammas sümboliseerib ühtlasi lootust eesti rahva

säilimisele, kutsub austama Eesti kodumaad, rahvast ja rahvapärandit, väärtustab kokku hoidmise tunnet. HUGO STURM (14.08.1891–24.12.1979), ohvitseri asetäitja, osales Esimeses maailmasõjas (1914–1918) ning Kuperjanovi partisanide pataljoni koosseisus Eesti Vabadussõjas (1918–1920), oli Kaitseliidu liige. 15.09.1920 autasustas riik teda isikliku vaprase eest Vabadusristi II liigi 3. järguga. Saksa okupatsiooni ajal astus Sturm Omakaitseesse ning Nõukogude okupatsiooni alates 1944. aastal jätkas vastupanu metsavennana. 1952. aastal sai ta Nõukogude julgeoleku haaran-gul haavata, arreteeriti ja mõisteti sõjatribunali otsusega 25. aastaks vangilaagrisse. Hugo Sturm viibis laagris Molotovi (alates 1957 Permi) oblastis kuni 1957. aastani. Pärast vabanemist elas elu lõpuni tütre juures Jõgeval, ta suri 24.12.1979 ja on maetud Palamuse kalmistule.

Rapla kalmistul avati major Hans Hirvelaane hauatähis

20. augustil 2021 toimus Rapla kalmistul VR II/3 kavaleri major Hans Hirvelaane uue kalmukivi avamine. Major Hirvelaan langes 20. augustil 1941 Rapla lahingus omanimelise pataljoni ülemana. Samuti tähistasime VR II/3 kavaleri leitnant Georg Zimmermanni obeliski Rapla kalmistul. Leitnant Zimmermann langes Riia lähistel 1919. aastal.

Tänavu möödub kaheksakümmend aastat Suvesõja sündmustest, mis leidsid aset 1941. aastal. Selle puhul meenutati reedel, 20. augustil Rapla kirikus ja surnuaias toonaseid sündmusi ning ühtlasi avati major Hans Hirvelaane hauatähis.

Hauatähis asub Rapla lahingutes langenute memoriaali juures. Pidulikul avamistseremoonial andis Hirvelaane eluloost ülevaate Tiit Põder, kes on Eesti Vabadusvõitlejate Liidu juhatuse esimees.

Reedene üritus koosnes kahest osast. Esmalt toimus 20. augustile pühendatud jumalateenis-

tus Rapla kirikus, mida juhatas õpetaja Mihkel Kukk. Seejärel jätkus üritus Rapla kalmistul. Nii kirikus kui surnuaias oli kohal ligikaudu viiskümmend huvilist.

Ürituse käigus meenutati ka Suvesõja sündmusi Rapla maakonnas. Rapla lahingute kulgemisest päevade lõikes andis ülevaate Rapla vallavolikogu aseesimees Tarmo Lukk. Ka major Hans Hirvelaane lugu on üks osa Rapla lahingutest. Tema langes 1941. aasta 20. augustil ning on koos võitluskaaslastega maetud Rapla kalmistule.

Ühtlasi tähistati kirikus ja kalmistul toimunud üritustega Eesti vabariigi taasiseseisvumispäeva.

Georg Zimmermanni hauatähis

Hans Hirvelaane uue kalmukivi avamine

Tõnis Tõnissoni uue raamatu esitlus Raplas 30. augustil 2021

Tõnis Tõnisson on kirjutanud uue imelise raamatu “Kildudest korjatud” (1941 võitlustest punase terrori, vägivalda, julmuse vastu.) Eelmine raamat “Ükskord me võidame...” (2008) on väga hea, tasa-kaalustatud, sügavuti minev ülevaade taasvabanemise protsessist.

Mälestusüritus Vistlas 21. septembril 2021.

21. septembril 2021 toimus Porkuni lahingu aastapäeval Vistla memoriaalil mälestusüritus, millest võttis osa ka JWG riigikaitse suuna õppursõdurite liputoimkond.

Vastupanuvõitluse päev Metsakalmistul 22. septembril 2021

Vastupanuvõitluse päeval 22.septembril 2021 mälestati Metsakalmistul Otto Tiefi valitsuse kenotaafi juures nimetusesse haudadesse maetud Tiefi valitsuse liikmeid ja kõrgrmaid riigiametnikke. Päevakohase kõne pidas Riigikogu liige Urmas Reinsalu. Kohal olid vabadusvõitlejate, JWG ja korporatsioonide liputoimkonnad. Vaba-

dusvõitlejate pärja asetamist sekundeeris JWG riigikaitse suuna õppursõdur. Metsakalmistult siirduti Jõelähtme kirikusse mälestama Eesti riigivanemaid. JWG riigikaitse suuna õppursõdur süütas küündla Vabadussõja mälestussamba jalamil. Mälestusüritus lõppes Jõelähtme kultuurimajas ühise kohvilauaga ning ühislaulmisega.

Riigivanemate mälestusteenistus Jõelähtme kirikus 22. septembril 2021

MEENUTUSI AJALOOST

Raimund Piiri mälestused

Pärnu lennukoolist

EESTI LENNUVÄE VÕITLUSTEE

II MAAILMASÕJAS

(ilmunud ajalehes VÕITLEJA“ mai/juuni 2002)

Lisaks lenduritele vajati ka spetsialiste ja muid asjamehi, keda treeniti alguses Liibavis ja hiljem Pärnus 1944. a. kevadel ja ka Tallinnas.

Pärnu lennukool oli noorim, saksakeelse nimega „Ergänzung Fliegergruppe Estland“, eesti keeles „Eesti Täiendus Lennugrupp“ Kohalik rahvas aga kasutas nime „Eesti Lennukool“.

Lennukooli tuli noori paljudest elukutsetest, sest lennuvägi vajab treialeid, motoriste, lukkseppi, joonestajaid, fotomehi-piltnikke, sanitarid, arste ja muidugi staabikirjutajaid, keda värvati keskkoolide-gümnaasiumite samuti kutsekoolide lõpetajate seast. Lisaks veel relvureid, kokkasid, majandusmehi ja ka juriste.

Kõigile uustulnukaile tehti jalaväe väljaõpet ja vajaduse korral eriala treeningut, mis enamikule katkestati kodumaalt lahkumisega. Lennukoolist lahkus mehi rindeteenistusse ja uusi tuli juurde kpt. Unt'i staabi kaudu. Lisaks tuli lisajõudu Lennuteadete (Flugmelde) pataljonist. Lennukooli komandöriks oli saksa major Flabich, kes oli lendur 1. Maailmasõjas ja kandis sügavaid lennuõnnetuse märke näos, mis osalt paljastas suu, sellest sai ta hüüdnime „kihva“ eesti noorsõdalaste poolt.

Õppekompanii ülemaks oli EVR aegne lendurkapten Elmar Reeb, samuti lennuõnnetuses tekkinud märkidega näos. EVR lendurina oli ta päästnud hülgekütte Liivi lähel maandudes Rootsi poole purjetaval jääpangal. Õpelennusalga ülemaks oli lendurkapten Edgar Mesikep, kes oli läbi teinud rahuajal Inglismaal lennukursuse. Tsaariaegsetest lennuväelastest oli veel tegevtee-

nistuses vanemltm. Oskar Kronberg. Nooremad, kes oma teada pürgisid sinitaeva poole, oli koolilõpetajaid ja äsja kooli lõpetanud. Nimedest, kes pääsesid vabasse maailma tuleb meelde rida mehi: Peedo, Vastipä, Olev Kraav ja vee teisigi. Olev Kraav osales Korea sõjas USA poolel lennuväe motoristina.

Eelnimetatud olid treenerid Pärnus ja tegid noortele „mahvi“. Nende hulka kuulus ka vanem-kapral Georg Larka, kes oli saanud EVR koolitust Autotankide Rügemendis Tallinnas. Silmatorkav ja kõrvale meeldiv oli muusikalembeliste rohkus. Kpt. Reeb rõhutas rivilaulude võlu, ta oli hiljem Austraalias eesti laulukoori juht. Väliõppega tegelesid kpt. Reebsi alluvuses Itn. Mullaste ja lipnik E. Tuulik.

Lennukool alustas tegevust staabi asukohaga Sauga koolimajas, koliti ümber juulikuu lõpus 1944 Pärli mõisa. Õppekompanii majutati vene sõjaväe poolt püstitatud barakkidesse. Lennustaffeli staabi asukoht jäi muutmata. Major Habich'ile allus saksa oberleitnant adjutandina, staabikirjutajaks allohvitser Gerngreif, kes oli Tallinnast pärit baltisakslane, samuti lennusalga ülema Mesikep'i käsutuses oli Tallinnas sündinud baltisakslane A. kirjutajana. Käesoleva kirjandi autor oli puht eestivereline Tallinnast pärit vanem kapral ehk „obergefreiter“ kpt. E. Reebsi käsutuses. A kirjutajat abistas B kirjutaja Vaidla ja C kirjutaja Stieglits, pärit Narvast.

Iga uustulnuk sai Õppekompanii kirjutajalt sõduri sinikaanelise „palgaraamatu“. mis oli ka

sõdurile passiks 10 käsuga kaane siseküljel. A kirjutaja vastas õistele telefoni kõnedele, telefon asetses voodi kõrval. Iga väljaantud tunnistus kandis üksuse templit ja grupikomanderi allkirja. Sama hoone katuse all oli majandusülema kantselei, eesotsas „Oberzahlmeister“, kelle eriharastuseks oli Pärnu jõesillal jalgrataste eraisikuult rekvireerimine. Tema osakonnas arvete pidamisel abistas eestlane nimega Tallmeister Tallinnast, kes oli lõpetanud Tallinna Prantsuse Lütseumi. Samuti majanduse ja ka juriidilise asjaajamisega tegutses eestlane ja selle artikli kirjutaja toakaaslane Ilmar Pool, kes hiljem langes poolakate kätte sõjavangi ja kelle saatus on tänapäevani teadmata. Ka Georg Larka langes koos temaga poolakate kätte, kuid hollandlastest saatuskaaslased tegid temast hollandlase. Nendega koos saadeti ta „Hollandisse“ karistust kandma. Juhus viis meid kokku tsoonipiiril ja koos minu kutsel viisin ta Eesti Komiteesse Hamburgis, kus minu tunnistamisel sai ta uued ja õiged isikut tõestavad paberid. Ta suri Torontos ja tema nimi on säilinud Peetri Kogudese kirjades. Kadunuks jäi aga Ilmar Pool. Sidemeheks ja keskjaama juhiks oli Pikkeri nimeline, kes oli ka üksuse fotograaf ja pildistaja. Keskjaam asus talvereele ehitatud putkas mõisahoone küljel. Tal oli ka abiline. „Gefr.“ Pikkeri valmistatud fotoseeria Eesti Lennukoolist on ka säilinud käesoleva artikli kirjutajal.

Õppekompanii ülemat, kpt. Reebsi abistas ltn. Aug. Mullaste ja lipnik Evald Tuulik. Paar kuud varem oli ta leitnant, keda saksa valvelaev tabas Soome lahe keskel, kusjuures paadi mootor oli

rikkis. Sõjakohtus süüdistati teda deserteerumises. Kaitsjaks oli vanemkapral Ilmar Pool, kes tegi oma parima ja ltn. Tuulik alandati lipnikuks, mis oli vähekasutatud aukraad saksa sõjaväes.

Kpt. Reebsi abistasid sakslasest veltv. Müller ja väljaõppe staapi kuulus „peaveltveebel“, saksa keeles Hauptfeldwebel Kriest, kes eraelus oli olnud ametnik advokaadi büroos. Ta suri kunagise mootorratta õnnetuse tagajärjel järsku üksuse saabumisel Frankfurti Oderi linna. Ta tuhastati eestlaste aukompanii aupaukude saatel. Kohale tuli tema abikaasa, kellele andsin üle veebli isiklikud esemed.

Üksusesse kuulus ka sanitaarrühm dr. Anniko juhtimisel, keda ülendati leitnandiks. Sanitari-deks olid kapralid Siidam, Nahkur, Arumäe ja Mällo. Nahkur suri „Tsehhi põrgus“, kus ta jäi maanteel taganeva saksa veomasina rataste alla, Siidam aga langes mõrvvari ohvriks Hamburgi sadamas - valmis lahkuma Austraalias elava sugulase kutsel. Elus on aga sanitar Mällo.

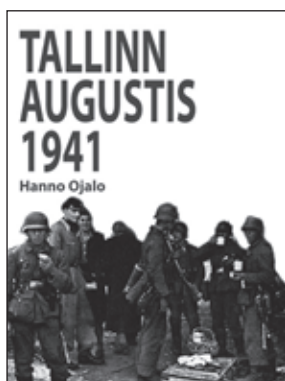
Liibavi ja osaliselt Pärnu lennukooli lõpetajad suunati eesti lennuskadepoolse lennuväljadega järgmistes asukohtades: 1. Tallinn-Ülemiste; 2. Tuleblja (Ilmenjärvest lõunas); 3. Relbitsa (Ilmenjärvest edelas); 4. Siverski (Leningradist lõunas); 5. Pihkva-Lääs (Liiva); 6. Idritsa (Nevelist loodes); 7. Jõhvi (Tammiku); 8. Triigi; 9. Rahkla; 10. Adavere; 11. Kärevere. Lendava koosseisu väljaõpe toimus: Tallinn-Ülemistel, Liibav-Grobinis, Pärnus, Rakveres.

(Järgneb)

Uued raamatud

Soovi korral küsida Eevi Laua või Marek Nummu käest.

TALLINN AUGUSTIS 1941

Raamat annab detailse ülevaate võitlustest Tallinna pärast augustis 1941, mille Saksa väed vallutasid 28.augustil. Sündmuse on päevade kaupa vaadeldud erinevates piirkondades sakslaste, venelaste ja eestlaste seisukohast. Rohkesti on kasutatud erinevaid sündmustes osalenud inimeste mälestuskatkeid.

Hanno Ojalo; Mati Õun; Ranno Sõnum

EESTI DIVIIS. TEATMIK

Vorm, relvastus, aumärgid

Selles teatmiku nime saanud raamatus on kokkuvõtlikult ära toodud andmed Eesti Diviisi vormiriietusest ja eraldusmärkidest, relvastusest, autasudest, lippudest. Samuti on kirjeldatud pataljon „Narva“, Eesti Brigaadi ja Eesti Diviisi struktuuri ning üksuste ülemaid aastatel 1943-1945. Lisatud on ka valik Eesti Diviisi ohvitseride ja allohvitseride elulugusid.

Mati Õun

NARVA, NII NAGU OLI

Raamat annab ülevaate Narva linna ajaloost keskajast kuni tänapäevani. Kõige üksikasjalikumalt käsitletakse linnaelu erinevaid aspekte 20.sajandil. Raamat on varustatud rohkete piltidega.

LASKURKORPUS 1942-1945 (korduustrükk)

Raamat annab ülevaate 1942. aastal moodustatud Punaarmee 8. eesti laskurkorpuse moodustamisest 1942. aastal ja sõjateest läbi Velikije Luki, Emajõe, Tehumardi, Sõrve ja Kuramaa lahingute. Eraldi vaadeldakse laskurkorpuse isikkoosseisu, ohvitserkonda, relvastust ja tuntumaid isikuid, kes korpuses sõdisid. Käsitletakse ka mitmeid nõukogude perioodil mahavaikitud korpusega seotud teemasid ja isikuid.

ENDEL LINDAJA

28. märts 1925 – 12. juuli 2021

Kanadas lahkus üks viimaseid Ülemaailmse Eesti Vabadsvõitlejate Keskuse esindajaid, aastakümneid eesti sõjameeste mälestust hoidnud, pataljon “Narva” II täienduse võitleja Endel Lindaja.

Endel sündis 28. märtsil 1925. aastal Võrus. Tema lapsepõlv möödus Võrus ja tal oli kaks aastat noorem õde Siina. 1943. aastal lõpetas Endel Võru gümnaasiumi ja tegi sisseastumiseksamid nii Tartu Ülikooli kui Tallinna Tehnikaülikooli, masinaehitust õppima.

Samal sügisel sai ta mobilisatsioonikutse, nagu kõik 1925. aastakäigu noormehed. Järgnes väljaõpe Tepliza Heidelbergis, enne jõulu jõudis Endel juba Wiking diviisi juurde Ukrainasse Narva pataljoni täienduseks (T-2)2./Pz.Gren.Btl. “Narva”. “Õppelaagris oli meid 2000 noormeest, sorteeriti välja need, kellel oli gümnaasium lõpetatud ja kes olid riigikaitseõpetust saanud. Korjati kokku 500 ja ainult 58 tulid eluga välja,” on Endel meenutanud. Ukrainas haigestus Endel difteeriasse, palavik oli 40 ja rohkem, ta kaotas teadvuse. Peale hospitali Lätis suunati Endel Lindaja Sicherheitspolizei Einsatz- Komandosse, kus ta teenis kuni Eestist lahkumiseni septembris 1944. Järgnesid lahinguõppused ja põllutööd Ida-Preisimaal, rinne Tilsiti all ja taganemine Taani.

Vangi langes Endel Lindaja inglaste kätte, sattus Uklei vangilaagrisse. Hiljem töötas ühe Indiast tulnud kindralmajori autojuhina. 1947. aastal siirdus Endel Inglismaale õppima. Pesi restoranis nõusid, et söögiraha saada. Edasi siirdus ta Kanadasse, kus kohtus abikaasa Elleniga, ehitas kodu ja perre sündisid kaks tütart.

Endel Lindaja osales aastakümneid aktiivselt eesti võitlejate ühingus, oli Hamiltoni võitlejate ühingu viimane esimees. Kui Ülemaailmne Eesti Sõjameeste ja vabadsvõitlejate häälekandja “Võitleja” keskuse otsusel Saksamaalt Kanadasse üle viidi, osales Endel Lindaja selle

toimetuses ja talituses, olles üle 20 aasta ajalehe tegevtoimetaja. “Võitleja” pidas kaua vastu, sest kõik tema toimetuse ja talituse töötajad tegid oma tööd missioonitundest ja ilma tasuta.

Kui kodumaa sai taas vabaks, külastas Endel sageli nii pealinna Tallinna kui ka armastatud lapsepõlveradu Võrumaal. 2012. aastal astus ta viimast korda kodumaal suure rahvahulga ette Sinimägedes Grenaderimäel, tuues esimehe kohusetäitjana tervitusi ülemaailmselt keskuselt.

Järgmisel aastal ilmus viimane “Võitleja”, mis kandis järjekorranumbrit 503. See oli meie “Võitleja” 61. aastakäik. Endel kirjutas selles, et eesti mehed ja naised ei unusta “Võitlejat” iialgi. Lehe päises oli moto: “Eestlane ära unusta oma langenud sõdureid, kes on andnud oma elu Eesti maa ja rahva eest. Nende kalmukünkad olgu pühad igavesti, ükskõik kus need paiknevad!”

Endel oli sirgeselgne vanakooli rahvuslane, kes jäi aatele kindlalt truuks. Ta oli tõeline sõber, kellega suhtlemine ja koostöö oli ajalehe raskepärasele sisule vaatamata kerge ja rõõmus.

Endel Lindaja sai kutse viimsele rivistusele Odini suurde armeesse 12. juulil 2021 oma Hamiltoni kodus. Loodame, et täitub tema soov saada puhkama relvavendade kõrvale Tallinna Metsakalmistule.

Hääd teed, kallid sõber, äitäh, et olid meiega!

*Jaanika Kressa,
„Võitleja” peatoimetaja 2009–2013*

VABALE EESTILE TRUU SURMANI

OKTOOBER

Lembit Kaselaan
Harri Lugu
Arved Valge
Aksel Peetsalu
Rein Kork
Ralf Kaup
Evi Laula
Endel Arikas
August Roots

NOVEMBER

Aldor Õunapuu
Ago Juurik

Vello Marcelli-Tiido

Mart Puusepp
Rain Järv
Roland Püvi
Sirje Arro
Arvo Salumäe
Ants Martins

DETSEMBER

Edgar Truupärk
Helju Noode
Mati Kersna
Paul Peedi
Sulev Rink

Infolehe toimetis: H. Ojalo - toimetaja, U. Sirp - kujundaja, fotode autor on Aare Hindremäe

Eesti Vabadusvõitlejate Liit

Address: Toompea 8, Tallinn, 10130

Kontakt: Tel. 666 04 30

e-post: vabadusvoitlus@hot.ee

<http://www.evvl.ee>